

Bu çalışma, 5–9 Eylül 2012 tarihleri arasında İzmir Karaburun’da düzenlenen

“**kapitalizmin kısılcacında doğa – toplum – teknoloji**” temalı

7. Karaburun Bilim Kongresi’nde sunulmak üzere hazırlanmıştır.

Kongre sırasında bildiri dinleyenlerin önceden okumuş olarak tartışmalara katılabilmesi için bu formatta web sitemizde yayımlanmıştır.

Atıfta bulunabilmek için yazar(lar)ın iznine başvurmanızı rica ederiz.

Karaburun Bilim Kongresi Düzenleme Kurulu

26.08.2012

Toplumsal Ekoloji Çevreciliğe Meydan Okuyor: HES Karşıtı Yerel Hareketler¹

Çalışma asıl araştırma sorusuna “*HES karşıtlığı toplumsal ekoloji açısından nasıl analiz edilir?-1*” cevap vermeyi amaçlamaktadır. Bu soruya cevap vermek için “*Çevreci etkinlikler toplumsal ekoloji açısından nasıl analiz edilir?-2*” sorusu geliştirilmiştir.

Ekolojik kriz konusunda Murray Bookchin’in geliştirdiği toplumsal ekoloji kuramı, liberal çevrecilik, derin ekoloji ve Marksizm eleştirisini ve alternatif olarak radikal toplumsal değişimi; Özgürlükçü Belediyeciliği (ÖB) ortaya koyar. ÖB rasyonel, demokratik ve ekolojik bir topluma ulaşmayı hedefler; zira ancak eşitlikçi ve özgür bir toplum doğayla uyumlu bir ilişki kurabilir. Zira çevre sorunların teknoloji ve biyolojiden öte toplumsaldır; insanın insana tahakkümünün insanın doğaya tahakkümüne yol açmasından kaynaklanmaktadır. Bu çalışmada Janet Biehl’in çalışmasına dayanarak bir ÖB modeli geliştirilmiştir, model George Pepper’ın çevrecilik sınıflandırmasıyla bütünleştirilmiştir ve toplumsal ekolojinin eleştirilerini ve önerilerini yansıtan bir sınıflandırma tablosu (ST) oluşturulmuştur. ST, tüm çevreci etkinlikleri toplumsal ekoloji çerçevesinden analiz eden bir metodolojik araç geliştirme çabasıdır.

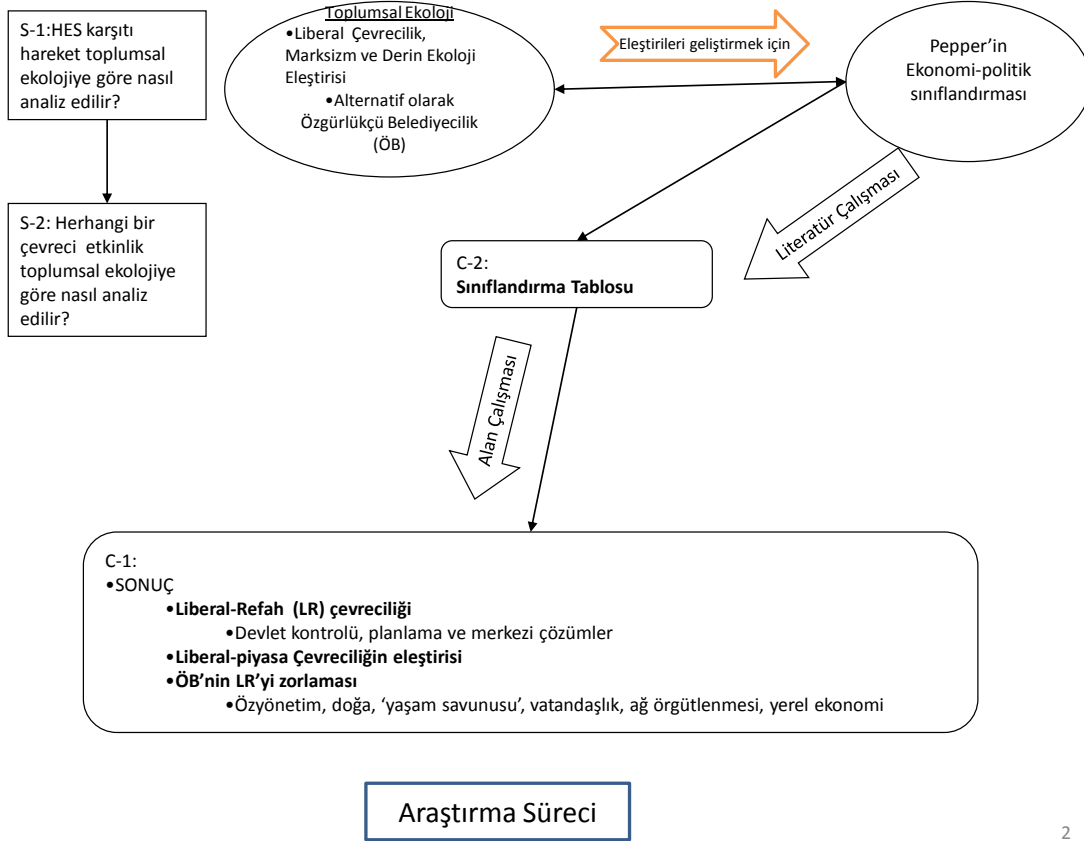
Alan çalışması bölümünde araştırmanın ikinci sorusuna cevap olarak ST, HES karşıtı yerel hareketin gerçekleştiği Karadeniz Bölgesinde üç farklı alanda uygulandı. Sonuçlar içinde, yerelde devletin gerekli düzenlemeleri yapması ve sıkı kontrol uygulaması beklentisi liberal-refah çevreciliği çerçevesinde değerlendirilmiştir. Diğer yandan kentli, merkezi, profesyonel ve finansla bağımlı çevreciliğin eleştirisi, toplumsal ekolojinin liberal-piyasa çevreciliği eleştirisine uygun düşmektedir. Karar alma süreçlerine katılım talebi, aşağıdan yukarıya örgütlenen yerel platformların kurulması, bölgesel örgütlenme ve “yaşam alanı” söylemi ÖB özelliklerini göstermektedir. Sonuçta, HES tehdidi yerelde karar alma süreçlerine katılım talebinin yükselmesini tetiklemiştir.

¹ **7. Karaburun Bilim Kongresi: Kapitalizmin Kıskaçında Doğa-Toplum-Teknoloji 06-09.09.2012**

Yrd. Doç. Dr. Çağrı Eryılmaz. cagrideniz@gmail.com

Artvin Çoruh Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü.

Bu bildiri metni ODTÜ Sosyoloji Bölümü’nde Ocak 2012’de tamamlanan doktora tezi çalışmasının özetidir.

2

1. Giriş

Çalışmanın amacı Türkiye'de 2008 sonrası yükselen yerel çevreci hareketin analiz edilmesidir. Zira, HES karşıtı hareket Türkiye çevreciliği içinde yeni ve özgün özelliklere sahiptir. Bergama deneyimi dışında ilk kez ülke çapında çevresel yıkım tehdidi karşısında yerel hareket gelişmiştir. Daha önce herhangi bir politik etkinliğe katılmamış kırsal yerel halk, protestolara öncülük edip "sonuna kadar yaşam hakkımızı savunacağız" sloganlarını seslendirmişlerdir. Çevreci etkinliğe katılmanın yanı sıra "doğa hakkı" ve "yaşam alanı" kavramlarını ilk kez kullanmışlardır. Türkiye'de geleneksel çevrecilik merkezi, profesyonelleşme, kurumsallaşma, hiyerarşi, kariyerizm, fon odaklı çalışma, proje, tür odaklı ve uzlaşlı ağırlıklıdır. Geleneksel şehir çevreciliği ve yerel çevre hareketi arasındaki özgün farkları benî, sekiz yıllık gönüllü ve profesyonel sivil toplum deneyiminden sonra bu çalışmayı gerçekleştirmeye yöneltmiştir. Bana göre bu noktada, sadece liberal çevreciliğin eleştirisi ve radikal özgürlükçü belediyecilik alternatifine dayanan toplumsal ekoloji yaklaşımı, Türkiye'de yükselen çevreci yerel hareketi açığa çıkarıp analiz edebilir. Bütün araştırma süreci toplumsal ekolojinin eleştirisi ve öneri iddiasına dayanmaktadır ve çevrecilik/ekoloji ikiliği üzerinden okunmalıdır. Toplumsal hareketler literatürünün ötesinde toplumsal ekoloji, yerel

çevreci hareketlerin ideoloji, politika, etkinlikler ve örgütlenme konularında bütüncül ve tahakküm temelli bir analizini sağlamaktadır.

2. Metodoloji

Çalışmada metodolojik yaklaşım olarak eleştirel sosyal bilim kullanılmıştır (Neuman 2006: 95). Araştırmanın amacı yanıltıcı söylemi yıkmak ve değişim için insanları harekete geçirmektir. İnsan-doğa bütünlüğüne karşıt halde çevre, insanlığın ötekisi olarak kaynak kullanılmaktadır ve çevrecilik bu tahakküm ilişkisini gizlemektedir. Çevre sorunları basitçe bir mühendislik ve uygulama sorununun ötesinde ekolojik krizdir ve kökenleri toplumsaldır (Bookchin 1996a). Ancak, eleştirel sosyal bilim yaklaşımı ile çevre sorunlarının aslında ekolojik kriz olduğu ve toplumun doğaya tahakkümünden kaynaklandığı ortaya konabilir. Toplumsal ekolojinin temel önermesine göre çevre sorunları aslında toplumsal sorunlardır ve doğaya tahakküm toplumdaki tahakkümlerden kaynaklanmıştır. Olumlu ve sorun çözücü olarak gösterilen çevreci politik etkinliklerin mevcut ekonomi politik düzeni sorgulamayan niteliği ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır. Yaygın, geleneksel, profesyonel, hiyerarşik ve lobiciliğe dayanan merkez-kentli çevreciliğin liberal refah/piyasa çerçevesi ortaya konacaktır. Buna karşı yükselen yerel HES hareketinin doğrudan vatandaş katılımı, kendini yönetme talebi ve doğa imgesi toplumsal ekoloji özellikleri olarak değerlendirilecektir.

Çalışma araştırma sorularına cevaplar ortaya koyması açısından literatür taraması ve derinlemesine görüşmeler olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır.

Literatür taraması kuramsal çalışma ve Türkiye'deki mevcut HES karşıtı hareketinin izlenmesinden oluşmaktadır. Kuramsal çalışmasının amacı araştırmanın birinci sorusuna² cevap vermek için üretilen ikinci soruya³ cevap vermektir. Bunun için mevcut literatür tarandığında çevreci eylemler toplumsal hareketler literatürü içinde Yeni Sosyal Hareketler başlığı altında incelendiği görülmüştür. Ancak çalışmanın çerçevesi ve yaklaşımı olan toplumsal ekoloji, eylem, proje ve lobiciliğe dayanan çevreciliği eleştirmekte ve alternatif radikal bir toplumsal değişim programı, özgürlükçü belediyeciliği (ÖB) önermektedir. Araştırmaya referans alınan ÖB, toplumsal hareketlerin eylem, organizasyon, kaynaklar ve ideoloji konularını ayrı ayrı değerlendirmesine karşı bütüncü bir bakış ve radikal bir politik program ortaya koymaktadır ve ekonomi politik analiz gerektirmektedir. Çevrecilik konusunda toplumsal hareketler literatürü zengin olmasına rağmen çevreciliğin ekonomi politik

² HES karşıtlığı toplumsal ekoloji açısından nasıl analiz edilir? - 1

³ Çevreci etkinlikler toplumsal ekoloji açısından nasıl analiz edilir? - 2

çerçeve de bütüncül analizine dair çalışmalar sayıca yetersizdir. Ayrıca çevreci/ekolojik düşünce çok dallı ve karmaşık görüntüsüyle bir bütünlüklü bir resim sunmaktan uzaktır. Ancak O’Riordan’ın çevremerkezci-insanmerkezci ikiliği ve köken düşünceler temelindeki analizini Pepper beşli bir ekonomi politik sınıflandırmaya dönüştürmüştür. Çalışmanın kuramsal çerçevesi olan toplumsal ekolojinin liberal çevrecilik, derin ekoloji ve Marksizm eleştirileri ve önerdiği alternatif program olan ÖB, Pepper’ın ekonomi politik sınıflandırmasına entegre edilmiştir. Beşli sınıflandırma ÖB referans alınarak geliştirilmiş ve altılı bir yapı halinde geliştirilen **sınıflandırma tablosu, ST** üretilmiştir.

Araştırmanın ikinci sorusuna cevap olan üretilen ST, her biri başka bir ideolojiyi yansıtan ekonomi politik özellikleri içermektedir ve **etkinlikler, politika, ekonomi-gelişme ve doğa-çevre** olmak üzere dört başlıkta düzenlenmiştir. Her türlü çevreci etkinliği ve düşünceyi içeren ST, analitik bir araç olması amacıyla ideal tip olarak kullanılmıştır. Tablodaki özelliklerin gerçek hayatta olması gerekmemektedir ancak çevreci eylem ve düşünceleri değerlendirirken referans olarak kullanılması amaçlanmıştır.

Araştırmanın ikinci sorusuna cevap olarak üretilen ST’nin alan çalışmasında uygulanması birinci soruya cevap olarak gerçekleşmiştir. Alan çalışması ön literatür taraması ve derinlemesine görüşmelerden oluşmuştur. Alana gitmeden önce 2009-2001 arasında geleneksel ve sosyal medya kanalları üzerinden Türkiye’nin hemen her tarafında yükselen HES karşıtı hareket takip edilmiştir ve incelenmiştir. Bu süreçte öne çıkan internet siteleri⁴ ve e-posta grupları yerel hareketin önemli olayları ve aktörleri hakkında düzenli bilgi sağlamıştır. Ancak, HES karşıtı hareketi inceleyen akademik araştırmalar hareketin yeni olması nedeniyle bu araştırmanın tamamlandığı 2011 sonu itibarıyla çok kısıtlıdır ve araştırmanın yaklaşımı olan ekonomi politik analiz açısı dışındadır. Bu nedenle çalışma, bitiş itibarıyla halen hazırlanmakta ve gerçekleştirilecek çalışmalara kaynak niteliğindedir.

İki yıla yayılan alan çalışması sonucunda anahtar aktörler ve önemli alanlar seçilmiştir. HES karşıtı hareketin gerçekleştiği Düzce, Artvin ve Rize’de ST kullanılarak yirmi yedi derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Yerel hareket içinde etkin olan görüşmecilerle ön literatür taraması süresinde sosyal medya kanallarında öne çıkan anahtar isimler üzerinden temasa geçilmiştir. Sonrasında kartopu tekniği ile görüşmecilerle, yaşadıkları ve HES karşıtı harekete katıldıkları yerlerde bir ila üç saat arası değişen derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde görüşmecilerin güvenlik kaygısı ve kendilerini rahat ifade

⁴ <http://www.karadenizisyandadir.org/kip/>, <http://derelerinkardesligi.org/>, <http://www.ekolojistler.org/>, <http://www.aksuderesikoruma.org/>, <http://www.locvadis.com/>, <http://www.yuvarlakcay.org/>

edebilmeleri açısından ses kaydı ve sürekli not tutma uygulanmamıştır, zira ilk iki pilot görüşmede bu kayıt yöntemleri derinlemesine görüşmeye engellemiştir. Buna göre ST'nin yapısına da uygun olarak bir kod listesi geliştirilmiştir ve görüşme sırasında ve sonrasında bu liste doldurulmuştur. Ayrıca, görüşmecilerin önemli konuşmaları kendilerini rahatsız etmeden ve görüşmenin ritmi bozulmadan kayıt edilmiştir ve alan çalışması kısmına eklenip kod listesiyle birlikte yorumlanmıştır.

Araştırmanın kuramsal çerçevesini oluşturan toplumsal ekoloji metodolojik olarak diyalektik doğalcılığı benimser. Buna göre toplum ve doğa organik bir evrim sürecinde diyalektik süreçte oluşur. Sürekli değişen doğa, daha çok çeşitliliğe, özgürlüğe ve öznelliğe yönelir. Toplum da bu süreç içinde doğanın organik evrim sürecinde en ileri noktasında ikinci doğa olarak gelişir ve hem ekolojik yıkım hem de ekolojik topluma yönelme potansiyeline sahiptir. Buna karşın Cochrane (1998:76) diyalektik doğalcılığın özgürlükçü ve insanmerkezci karşıtlığını sorgulamaktadır. Diyalektik doğalcılığa uygun biçimde, ST'nin geliştirilmesi ve uygulanması, HES karşıtı yerel hareketin çevrecilik içinde öznelliğe, özgürlüğe ve çeşitliliğe yakınlığını incelemektedir. ST'nin altılı sınıflamasına göre değerlendirilen alanlarda diyalektik doğalcılığın özellikleri analiz edilecektir.

3. Çevreci Politik Eylem

Bu çalışma mevcut çevreciliği eleştirmektedir ve yükselen HES karşıtı yerel çevreciliği toplumsal ekolojiyi referans alarak analiz etmektedir. Bu bölümde, öncelikle kurucusu Bookchin'in görüşlerinden faydalanarak toplumsal ekolojinin temel önermelerini ve ekolojik krizi çözmek üzere geliştirdiği ÖB'yi, yine Bookchin ve Biehl'in ortak çalışmalarına dayanarak ortaya koyacağım. Sonrasında ÖB'yi referans model olarak toplumsal ekolojinin çevrecilik eleştirilerini içeren ve Pepper'ın çalışmasına dayanan ekonomi politik çerçevede altılı bir ST geliştireceğim.

Mevcut toplumsal hareketler literatürü çevreci hareketleri ideoloji, örgütlenme, politik yapı, ekonomi vb. değişkenlere göre değerlendirmektedir, ancak bütüncül bir ekonomi-politik analiz sunamamaktadır. Diğer yandan toplumsal ekoloji, ise çevre sorunlarının çözümünde radikal bir toplumsal hareket önermektedir; zira çevre sorunları toplumsal kaynaklı ekolojik bir krizdir (Bookchin 1991). Kirlenme, küresel ısınma vb. sorunlar ancak insanlığın doğaya tahakkümünün sonucudur. Bu tahakkümse toplumdaki tüm ötekilere; kadınlara, yoksullara, engellilere, işçilere, gençlere, dini ve etnik azınlıklara yönelik tahakkümlerden kaynaklanmaktadır. Liberal çevrecilik, Marksizm ve derin ekoloji ise tahakküm düşüncesini destekledikleri halde ekolojik olamamaktadırlar (Bookchin 1999c). Liberal çevrecilik protesto,

projeler, lobi faaliyetleri ve yeşil kapitalizm araçlarıyla mevcut ekonomi-politik sistemi eleştirmemekte ve reformist önerilerde bulunmaktadır. Böylelikle hem sistemin ekolojik yıkımını gizlemekte hem de kendisi sistem içinde çevrecilik sektöründe yer kazanmaktadır. Marksizm ise ekonomik belirlenimci yaklaşımı ile çevre sorunlarını nihayetinde kapitalizme ve temelde sınıf çelişkisine indirgemektedir. Marx için doğa zorunluluk alanıdır⁵, özgürlük alanına⁶ dönüşene kadar insan üretici güçleriyle zor olan doğaya hâkim olmalı, dönüştürmeli ve gelişmelidir. Modernizmin ilerlemeci ve ötekileştirici yaklaşımına uygun olarak Marksizm, liberalizm gibi kapitalizmin üretim araçlarını dönüştürücü ve geliştirici gücüne olumlu bakmaktadır, bu süreçte doğaya ve insanlığa tahakküm kaçınılmazdır. Derin ekoloji ise tahakküm düşüncesini koruyup yönünü terse çevirmiştir; insanlık doğanın diğer canlı ve cansız varlıklarından farksızdır ve ekolojik krizin çözümü için kendini doğanın kararına, hâkimiyetine bırakmalıdır. Üç yaklaşım da diyalektik doğalcılığın farklılığı, çeşitliliğe, öznelliğe ve özgürlüğe yönelen organik evrim sürecine karşıttır. Bu nedenle, toplumsal ekoloji tahakküm düşüncesini sorgulamayan, olumlayan ve ekolojik krizin çözümlerini toplumsal nitelikte ortaya koymayan üç yaklaşımı da eleştirmektedir ve alternatif olarak radikal bir toplumsal hareket ortaya koymaktadır. Özgürlükçü Belediyecilik⁷ (ÖB) adını verdiği program radikal, ekolojik ve demokratik bir topluma geçişi önermektedir, zira ancak tahakkümleri aşmış özgür bir toplum doğayla uyumlu bir ilişki kurabilecektir.

3.1. Toplumsal Ekoloji

Toplumsal ekoloji mevcut toplumsal, politik ve ekoloji karşıtı eğilimlere karşı geliştirilen radikal bir eleştiridir ve topluma karşı kurucu, ekolojik, toplumcu ve etik bir yaklaşım sunar. 8

Toplumsal ekolojiyi anlamak için neyi amaçladığından başlamak gerekir. Kurucusu Murray Bookchin (1921-2006) 20. yüzyılın sonlarına doğru toplumsal eşitsizliklere karşı yeni bir radikal hareket geliştirmek amacıyla ortaya çıkmıştır ve Neo-Marksizm türevlerini, feminizmin hiyerarşiye kayışını ve ekolojik hareketin akıl dışına kayışını eleştirmiştir. 1930larda gençlik döneminde dökümhane işçisi olarak çalışan ve Troçkist sapmalarıyla Marksistlerle ayrı düşen Bookchin aslında Hegel ve Marks'tan etkilenmiştir; diyalektik, kapitalizm eleştirisi ve meta kavramını yararlı bulur, eleştirel okuldan da etkilenir ancak Kropotkin'in toplumsal ve

⁵ Realm of necessity

⁶ Realm of freedom

⁷ Libertarian Municipalism

⁸ <http://www.social-ecology.org/>

politik görüşlerine daha yakındır. Sınıfın yanı sıra toplumdaki diğer tahakküm ilişkilerine dikkat çeker ve kadınları, emekçileri, yoksulları, doğayı, etnik ve dini azınlıkları, engellileri ve diğer tüm ötekileri ezen tahakküm ilişkilerine karşı radikal bir program geliştirir. Marksizm'den farklı olarak sınıf çelişkisi ne asıl çelişkidir ne de en önemlisidir; sınıf tahakkümü de diğer tüm tahakküm ilişkileriyle birlikte değerlendirilir.

Bookchin kuramını geliştirirken polemik ve eleştiriler de ortaya koyar. Post-modernizmin akıl karşıtlığı, çoklu hiççilik, eleştirisizlik ve tikelci yaklaşımına karşı çıkar. Modernist büyük anlatıların batının, ataerkinin merkez pozisyonunu gizlemesi ve yeniden üretmesi eleştirisinde haklı olan postmodernizm, eleştirisini akıl karşıtlığına dönüştürdüğünde ve güç gruplarına karşı her türlü muhalefet imkânını dışladığında tahakkümlere karşı radikal bir program geliştirme amacındaki Bookchin'in tepkisini çeker (1996b). Postmodern çağın akıl karşıtlığı söylemiyle bencil, edilgen ve güçsüz bireyler halinde tam da mevcut sistemin isteklerine uyum sağlarlar. Akıl da ekolojik kriz gibi aslında toplumsal organizasyona göre yıkıcı da yapıcı olabilir. Diyalektikçi doğalcılığa göre organik evrim sürecinde özgürlük, öznellik, çeşitlilik ve farklılığa yönelimde doğanın en ileri parçası olan toplumun, yani ikinci doğanın dönüşeceği toplumun ekolojik ve demokratik olabilmesi için rasyonellik de gerekmektedir.

Bookchin toplumsal ekolojiyi geliştirirken Marx gibi Hegel diyalektiğini değiştirerek kullanır. Ancak, Clark (2009:126) Bookchin'i Hegel'in radikal diyalektiğini yeterince kullanmamakla eleştirir. Maddi açıdan ise Bookchin Marks'ın özellikle kapitalist tahakküm eleştirisini önemli bulur ancak ekonomik belirlenimciliğe ve indirgemeciliğe kaymasını eleştirir ve "Burjuva Sosyolojisi Olarak Marksizm" (1996a) makalesiyle eleştirel değerlendirme yapar. Buna göre üretici güçlerin gelişmesi adına kapitalizmin ilerlemesinin Hindistan örneğinde olumlanması, Engels'in fabrika üretiminde otoriteyi öne çıkarması ve özellikle doğanın tahakküm altına alınması burjuvazinin de bakış açısını yansıtmaktadır. Doğayı işleyerek üreten, kendisini gerçekleştiren ve kendisiyle toplumu dönüştüren *homo faber* ancak kapitalizm yıkıldığında özgür olabilir, o zamana kadar doğayı tahakküm altına almak zorundadır. Özgür toplum kurulana kadar zorunluluk alanı vardır, özgürlük alanı yoktur. Bu durum kaçınılmaz biçimde özgürlük alanına ve özgür toplumun kuruluşuna kadar önce doğanın tahakkümünü ve takiben toplumun tahakkümünü burjuvaziye benzer biçimde olumlamayı gerektirir. Ekonomik belirlenimcilik, doğanın ve insanlığın tahakkümünde Marksizm'im liberalizm ile aynı noktada olmasını eleştirmektedir.

Diyalektik doğalcılığa göre çevre sorunları doğanın tahakkümünden kaynaklanır; doğanın tahakkümü ise toplum içindeki tahakkümlerin doğaya yansımalarının sonucudur. Val

Plumwood'un da (1993) vurguladığı üzere, aydınlanmacı akıl/doğa ikiciliğinde akıl tarafını beyaz, zengin, batılı erkekler ve öteki olarak ezilen doğa tarafını ise kadınlar, doğa, etnik ve dini azınlıklar vb. oluşturur. Ekofeminizmin⁹ de öngördüğü gibi toplum içinde kadınlar ataerkil kapitalizm tarafından sömürülürken doğanın sömürülmemesi mümkün değildir. Etnik ve dini azınlıklar ayrımcılığa tabi tutulurken doğanın çevre adıyla kaynak olarak kullanılması kaçınılmazdır. Toplumdaki diğer eşitsizlikler çözülmeden, tahakküm ilişkileri kırılmadan doğanın tahakkümü de ortada kalkamaz. Tüm sorunların temelinde hiyerarşi ve tahakküm ilişkileri vardır (Hay 2002:289). Bu nedenle temelde tahakküm sorunu olan ekolojik kriz için bu tahakkümün kaynağı toplumdaki tahakkümlerin çözülmesi gerekmektedir. Nihayetinde çevre sorunu ekolojik krizdir, mühendislik ve biyoloji disiplinlerinin ötesinde toplumsaldır. Toplumsal ekolojiye göre ancak tüm tahakkümlerin çözüldüğü; yani ekolojik, demokratik ve rasyonel bir toplumda doğaya tahakküm ortadan kalkabilir. Diyalektik doğalcılığa göre organik evrim sürecinde farklılığa, öznelliğe ve özgürlüğe yönelebilen ikinci doğa olarak toplum, ekolojik bir krize de ekolojik bir topluma da ulaşma potansiyeline sahiptir (Bookchin 1996b). Aradaki fark toplumsal örgütlenmedir; yani özgür ya da tahakkümcü bir toplum olup olmadığıdır. Bu farklılık da toplumsal ekolojinin çözüm önerisi olarak ortaya koyduğu ÖB'nin hedeflediği alandır.

Toplumsal ekolojiye göre sorun doğanın sömürülmesidir ve doğa sömürü nesnesi olarak kurgulanan çevrenin ötesinde insanlığın parçası olduğu bütündür. Çevremerkezci derin ekolojinin “insanın doğanın herhangi bir parçası olduğu” iddialarının aksine insan toplumu oluşturmuştur ve organik evrim sürecinde doğanın en özgür, öznel ve kendi üzerine düşünebilen parçası olarak ekolojik krize neden olduğu gibi özgür bir topluma dönüşerek doğaya tahakküm sorununu da çözebilir. Doğa liberalizme göre çevre olarak kaynaktır ve piyasa serbest bırakıldığı halde bilim ve teknoloji ile çevre sorunları girişimcilik ile çözülebilir. Marksizm'e göre ise doğa hâkim olunması ve emek sürecinde dönüştürülmesi gereken “zor doğadır”. Doğaya bakış farklılıkları çevre sorunlarını tespit ve çözümlerin ortaya konmasında da kendini gösterir; liberalizm bilim ve teknolojiye dayanan serbest piyasada girişimi öne çıkarırken; Marksizm emek hareketinin sınıfsal karşı çıkışını ve çelişkinin büyüyerek kapitalizmin yıkılmasını önerir. Toplumsal ekolojiye göre sorun tüm tahakkümlere karşı özgürlük sorunudur, bilim, teknoloji, ekonomi ve politika özgür bir toplumsal alternatif içinde ekolojik krize ekolojik bir toplumla cevap verebilir.

⁹ Ekofeminizm ortaya çıkışında Toplumsal Ekoloji ile çok yakındır. Ynestra King tarafından 1976'da Toplumsal Ekoloji Enstitüsünde tahakküm ilişkilerine karşı ortak bir tavrı paylaşarak kurulmuştur. Ancak zamanla Ekofeminizm her türlü tahakküm ilişkisine karşı eleştirel tutumunu kaybedip tanrıça inançlarına ve kadının üstünlüğü iddiasına kaymıştır. Bu eleştiriler için bkz: Janet, Biehl. 1991. *Rethinking of Ecofeminist Politics*. Boston: South End Press.

“Doğa bir resim çerçevesinde görüp beğendiğimiz bir görüntü, dondurulmuş bir manzara ya da durağan bir panorama değildir. Doğayı böylesi "manzaralar" olarak görmek tinsel olarak yüceltici olabilir, ancak ekolojik olarak düş kırıcıdır. Sabit bir zamana ve yere mihlanan bu tahayyül, doğanın statik bir yaşam görüntüsü değil, uzun süreli gelişiminin uzun, kümülâtif *tarihi* olduğunu unuttur. Bu tarih hem organik hem inorganik görüngü alanlarının evrimini içerir.

İster bir ovada, ister bir ormanda ya da bir dağın zirvesinde olalım, ayağımızın bastığı yerde çağlar sürmüş bir gelişmenin izleri olan yer katmanları, uzun süre önce tükenmiş canlı türlerinin fosilleri, yeni ölmüş canlıların çürüyen kalıntıları ya da dünyaya yeni gelen bir yaşamın başlangıçları vardır. Doğa bir "kişi", bir "ihdimamlı ana" ya da geçen yüzyılın kaba maddeci diliyle söylersek, "madde ve hareket" değildir. Ya da, kimi "süreç felsefeleri"nin savunduklarının aksine, doğa yalnızca mevsim değişiklikleri gibi yinelenen döngüleri, oluşan ve çözünen metabolik etkinlik süreçlerini içeren toplam bir "süreç" değildir. Doğal tarih, çeşitlenmiş, farklılaşmış karmaşık oluşumlara ve ilişkilere doğru ilerleyen *kümülatif* bir evrimdir." (Bookchin 1999c:47-48)

3.1.1. Toplumsal Ekolojinin Politikası: Ütopik Bir Program

Buraya kadar toplumsal ekolojinin temel kavramlarını; doğaya tahakküm, organik evrim, diyalektik doğalcılık, rasyonel, ekolojik ve demokratik toplum açıklandı. Toplumsal ekolojinin çevre sorunlarını ekolojik bir kriz olarak değerlendirdiği, sorunların nedeni olarak kirlenme, nüfus artışı, sanayileşme gibi yüzeysel saptamaların ötesinde doğaya tahakküm olduğu ve bunun toplumsal tahakküm ilişkilerinden kaynaklandığı vurgulandı. Toplumsal ekoloji doğaya zorunluluk alanı, hâkim olunacak kaynak yığını, manzara, biyoçeşitlilik ve koruma alanı bakan Liberalizmden ve Marksizmden, insanlığı doğanın herhangi bir parçası olarak organik evrim sürecini dışlayarak "insanlığı doğanın kanunlarına ve düzenine teslim olmaya çağırır" akıl karşıtı derin ekolojiden (Bookchin 1999c) farklı olarak çözüm sürecinde ekolojik, demokratik ve rasyonel bir toplum kurulmasını önermektedir.

Araştırmanın bu kısmı toplumsal ekolojinin politik programı olan ÖB'ye ayrılmıştır. Biehl ve Bookchin'in ortak çalışmasına dayanılarak ÖB araştırma içinde bir referans modeli olarak geliştirilmiştir. Toplumsal ekolojinin liberal çevrecilik, Marksizm ve derin ekoloji eleştirileri ise Pepper'ın ekonomi politik sınıflandırmasına dayanarak ve ÖB referans modeli alınarak ST geliştirilmiştir.

ÖB temelde Bookchin'in çok etkilendiği ve *Kentsiz Kentleşme* (1999b) çalışmasında detaylarıyla vurguladığı insanlık tarihinin doğrudan demokrasi deneyimlerinin günümüzde yeni bir özgür toplum çağrısı için -çevreciliğin mevcut sistemi sorgulamayan, söylemine ve sektöründe dönüşen etkinliklerine alternatif olması iddiasıyla- politik bir programa dönüştürülmesidir. Antik Atina (Fotopoulos 2010), ABD'nin kuruluş sürecinden bugüne kadar kasaba meclisleriyle New England bölgesi ve Ortaçağ'da Avrupa şehir devletleri doğrudan demokrasi geleneğine önemli örneklerdir.

ÖB mahalle ölçeğinde yüz yüze ilişkilere dayanan bir doğrudan demokrasi modeli öngörmektedir. Bu mahallenin sakinleri günümüz toplumunun pasif bireylerine karşı olarak bir ekotopluluğu oluşturur ve ancak mahallenin yönetimine katılarak vatandaş olurlar. Doğrudan ve aracısız, yüz yüze politikaya dâhil olmak, ekotopluluğa dair her konuda karar verme mekanizmalarına katılmaktır. Asıl karar mekanizması mahalle ölçeğindeki yurttaş meclisleridir. Hiçbir partiye, lidere, örgüte, ideolojiye ve şiddete bağlı olmayan ve sadece mahalle halkının katılımına açık olan yurttaş meclisleri, özgür ve eşitlikçi bir toplum için Bookchin'e göre temel kurumdur.

Bookchin devletçilik ve doğrudan demokrasi ayrımı yapar. Devletçilik temsili seçim sistemi, siyasi partiler, profesyonel politikacılar ve bürokrasidir. Doğrudan demokrasi ise vatandaşların kendi taleplerini doğrudan diğer vatandaşlarla görüşmeleri ve karar almasını mümkün kılar. Buna göre Biehl (1992:13) ve Bookchin (1992:1) *politik, toplumsal ve devlet* olmak üzere üç evren tanımlarlar. Mahalle ölçeğinde doğrudan demokrasi süreci ve yurttaş meclisleri politik evreni oluşturur; özel ve ekonomik hayat ise toplumsal hayattır. Ekonomik yapı kapitalizme karşı yerelleşme ve belediye ölçeğine inme sürecidir (Fotopoulos 1993).

Dobson (2003: 106) ekolojik vatandaşlık önerisini ulus-devlet veya bölgesel bir birlik çerçevesinde sınırlamaz ancak bireylerin çevreyle metabolik ilişkilerinin sonucu olarak görür. Toplumsal ekolojiye göre bu ilişkinin ölçeği mahalledir ve organizasyonu belediyedir. Yurttaş meclisinin kararları belediye aracılığıyla uygulanır ve ekotopluluğun içinde bulunduğu ekosistemde mahalle ölçeğinde belediye örgütüyle var olur. Bu süreç yerelleşme ve demokratikleşme gerektirir. Biehl'a (1998) göre yerelleşme kurumsal ve fiziksel olmalıdır. Kurumsal yerelleşmede belediyeler mahalle ölçeğinde yeniden örgütlenmelidir ve fiziksel olarak yüz yüze ilişkiler kuracak ölçeğe göre düzenlenmelidir. Bookchin insani ölçek konusunda Platon'un ütopyasında öngördüğü on bin kişinin örnek olabileceğini belirtir. İnsanların birbirleriyle yüz yüze ilişki kurabileceği, yurttaş meclislerinin etkin ve sürekli olabileceği, yaşanabilir ve kendi kendini yönetebilir mahallelerde doğrudan demokrasi mümkün olabilir; bu süreçte kurumsal ve fiziki yerelleşme önemlidir. Yerelleşme ile koşut giden diğer süreç ise demokratikleşmedir. Her mahallede istenilen yurttaş meclisleri ancak uzun ve zorlu katılımcı bir süreç içinde mümkün olabilir. ÖB ancak mahallede vatandaşların talebi ve çabası ile gelişebilir. Mevcut katılımcılık olanakları doğrudan demokrasiye giden süreçte kullanılabilir; kent konseyleri buna örnek olabilir. Diğer yandan vatandaşların doğrudan demokrasi bilinci konusunda birbirlerini eğitimi vazgeçilmezdir. Ancak, asıl eğitim doğrudan demokrasi amacıyla karar alma mekanizmalarına katılım süreci deneyimiyle olur.

Çevreci Eylem Modeli Olarak ÖB

Bu bölümde toplumsal ekolojinin liberal çevrecilik, Marksizm ve derin ekolojiye karşı ortaya koyduğu eleştirilere karşı alternatif olarak ürettiği ÖB, bir çevreci hareket modeli olarak incelenecektir. ÖB, araştırmanın ikinci sorusuna cevap olarak geliştirilecek ST'nin referans modelini oluşturacaktır.

ÖB hareketinin gelişmesi ancak Bookchin ve Biehl'in vurguladığı (1992) mahalle mekânından başlayabilir. Gundersen (1998:200) mahalle ve belediye ölçeğini yerelcilik olarak eleştirmektedir, ancak Bookchin de yerelciliğin tehlikelerine dikkat çekmekte ve diğer mahallelerle ağ örgütlenmesi ve ekolojik etik gerekliliklerini vurgulamaktadır. İnsani ölçek olan mahalle mekânının birkaç bin sakininden birkaç kişi toplumsal ekoloji fikirlerine sempati duyabilir ve mahallelerinde karar almak mekanizmalarında vatandaşların etkin olması için çalışmaya başlayabilirler. ÖB hareketi ancak bu mahallede yerleşik birkaç vatandaşın talebiyle başlayabilir, dışarıdan yönlendirmeye veya herhangi bir siyasi partiye dair, hiyerarşik yapıya dâhil olan mahalle sakinleri ile başlayamaz. Bu halde temsili sistemin bir aracına dönüşür, yüz yüze demokrasi iddiasını kaybeder.

Mahalle sakinleri bir ÖB grubu oluştururlar, amaçlanan yurttaş meclisi modeline uygun olarak düzenli ve halka açık bir alanda toplanırlar. Politik evrenin nüvesi olan toplanma mekânı herhangi bir derneği lokali ve bir üyenin ofisi olmamalıdır. Aksine mahallenin herhangi bir vatandaşının katılabileceği açık bir mekânda olmalıdır. Toplanma mekânı ST'de önemlidir, politik evrenin oluşabilmesi sınıflandırmada diğer modellerden farkı gösterir. HES karşıtı hareket incelenirken toplanma mekânının halka açık olması ve yurttaş meclisinin toplanmasına imkân sağlayabilmesi araştırılan konulardan biridir.

Halka açık ve politik evrenin oluşmasını mümkün kılan toplanma mekânında ÖB hareketi üyeleri sürekli kendilerini ve yeni katılanları toplumsal ekoloji konularında eğitime tabii tutarlar. Eğitim süreci hem toplantılar hem de doğrudan demokrasi deneyimiyle bitmeyecek bir süreçtir. Sürekli toplanan, mahalle halkının sorunlarını tartışan ÖB hareketi kendini mahalleye tanıtır ve etkinliklerine halkı davet eder. Broşürler, bildiriler ve raporlar vs. hazırlar ve mahalleye dağıtır. ÖB hareketinin yurttaş meclisini oluşturma sürecinde yerel topluluğun sorunlarını ortaya koyması önemlidir; bu sorunların tartışılması ve çözüm bulunması temelinde yurttaş meclisi çağrısı yapar. Böylece, topluluk sorunlarına çözüm için yurttaş meclisini ortaya koymuş olur. Yerel topluluğun ortak kullanabildiği keferler, parklar gibi politik evrende yurttaş meclisinin nüvesinin mekânını oluşturur. Yüz yüze demokrasinin oluşum süreci diyalektik doğalcılığın organik evrim sürecine uygundur. Mahalli ekotopluluğun

vatandaşları doğrudan demokrasi yolu ile kendilerini yönetirler; bu süreç çeşitliliğe, öznelliğe ve özgürlüğe yönelimi yansıtır.

Yurttaş meclisi ÖB hareketinin temel hedefidir; topluluk konularının gündeme getirilmesi ve ortak bir platformda tartışma çağrısının da amacı budur. Meclisin kurulabilmesi için ÖB hareketinin düzenli ve halka açık toplantıları temel olabilir. Yüz yüze ilişkilerin ve doğrudan demokrasinin mümkün olduğu toplantılar için mevcut doğrudan demokrasi kanalları (kent konseyi, vatandaş katılımına açık belediye meclisi toplantıları) kullanılabilir; eğer resmi kanallar kapalıysa halka açık ve meşru yurttaş meclisi toplantıları başlayabilir. Ancak, meşruiyet ancak yerel topluluğun tümüne açık olması, herhangi bir siyasi partinin ve profesyonel politikacıların etkisi dışında olmasına bağlıdır; politik evrende yurttaş meclisi ancak mahalle halkının katılımıyla mümkündür. Ancak bu şekilde mahalli ekotopluluğun farklılığı, özneliği ve özgürlüğü mümkün olabilir ve tahakkümsüz rasyonel, demokratik ve ekolojik bir topluma giden süreç başlayabilir.

Yerel seçimlere katılmak ÖB hareketinin bir etkinliği olabilir; amaç yerelde de olsa iktidarı ele geçirmek ve mevcut idari mekanizmaları hareketin lehine kullanmak değildir. Amaç yerel seçim sürecini yurttaş meclisi oluşturmak üzere gündem oluşturma amacıyla kullanmaktır. Bu süreçte hazırlanacak seçim programı, ÖB hareketinin tanınması ve yaygınlaşması için önemlidir; mahalle halkını yerel sorunları üzerinden doğrudan demokrasiye ve yönetime katılmaya çağırmalıdır. Seçimlerin kazanılması halinde karar alma mekanizmasının yurttaş meclisini merkez alacak şekilde değiştirmeye çalışılır. Yine bu süreçte önemli olan herhangi bir siyasi partiyle bağın olmaması ve profesyonel politikadan uzak durmak önemlidir. Mahalle ölçeğinde oluşan yurttaş meclisleri belediyeyi yönetir ve diğer mahallelerde oluşan yurttaş meclisleriyle bölgesel birlikler kurar.

3.2. Çevreciliğin Ekonomi Politik Sınıflandırmasına Doğru

Buraya kadar araştırmanın kuramsal çerçevesi olan toplumsal ekolojinin temel kavramları, liberal çevrecilik, derin ekoloji ve Marksizm'e yönelttiği eleştirileri ve önerdiği alternatif programı, ÖB'yi ortaya konmuştur. ÖB'yi referans modeli olarak hazırlayacağımız ST'nin diğer ekonomi politik bölümleri bu bölümde incelenecektir.

Çevrecilikte Farklı Ekonomi Politik Yaklaşımlar

Çevrecilik düşüncesi batıda kenti ve tarım topraklarını tehdit eden sağlık sorunları karşısında 1950lerden sonra gelişmiş ve bir bütün oluşturmaktan uzak farklılıkları içermektedir. Hay

(2002:35) çevreciliği hayvan hakları, çevreci etikleri derin ekoloji ve güç kuramlarına göre ayırır. O’Riordan (1989, Pepper 1993:34) çevreci kuramları çevremerkezci ve teknomerkezci olarak ayırmaktadır ve ST’ye temel olacak şekilde bir sınıflama hazırlamıştır. Çevremerkezcilik yeşil destekçiler ve radikal filozofların desteklediği Gaianizm ve radikal sosyalistlerin, gençlerin, radikal-liberal politikacıların ve entelektüellerin desteklediği Komünalizm olarak ikiye ayrılır. Teknomerkezcilik ise çevreci bilim insanları, iş ve finans dünyası, kariyer odaklı gençlik ve liberal, sosyalist ve sağcı politikacılardan destek görür. O’Riordan teknomerkezci-çevremerkezci ayrımını politik ideolojilere, düşünürler ve filozoflara göre temellendirir (1989 Figür 2.1 akt., Pepper 1993:35). Buna göre tüm çevreci ekonomi politik ideolojiler temelde üç kurama ayrılır; Öznel Seçim Kuramı (ÖSK), Üretim Maliyeti Kuramı (UMK) ve Soyut Emek Kuramı (SEK). Bu çalışmada anlatılan toplumsal ekoloji ve ÖB şemada eksik bırakılmış gözükmemektedir ve şemaya eklenmiştir.

Ekonomi Politik İdeolojilerin Sınıflandırması

Pepper, O’Riordan’ın temel düşünürleri ve ideolojileri gösterdiği şemasını geliştirip farklı ekonomik politik ideolojilerin çevreci anlayışlarını gösteren beşli bir sınıflandırmaya dönüştürmüştür: **Geleneksel Muhafazakâr, Liberal Piyasa, Liberal Refah, Demokratik Sosyalist ve Devrimci Sosyalist. Liberaller ve Demokratik Sosyalistler** reformlarla değişimi önerirken, diğerleri devrimci bir dönüşümü öne çıkarırlar.

Hay’in (2002:174-194) vurguladığı üzere Geleneksel Muhafazakâr düşünce çevrecilikte nüfus sorununu öne çıkarır. Sanayileşmenin ve büyümenin sınırlandırılması gerektiğini ve en iyi doğa koruma yolunun özel mülkiyetin güçlendirilmesi ve yaygınlaştırılması ile mümkün olabileceğini iddia eder. Endüstrileşme karşıtıdır, insanlık kendini doğadaki hiyerarşik düzene göre konumlamalı ve toplumda da benzer hiyerarşi korunmalıdır. Liberal Piyasa çevreciliğine göre yeşil piyasaların oluşumu, bilim ve teknoloji mevcut kaynak darlığı ve kirlilik sorunlarını çözecektir. Nüfus sorun değildir, zira kapitalizmin büyümesi ve devamı için gereklidir, diğer yandan nüfus tüketici baskısı ile çevre dostu ürünlerin üretimi ve tüketimini de destekleyebilir. Pepper (1993: 47) genel olarak çevrecileri ve ekolojistleri Liberal Refah, Demokratik Sosyalist ve Devrimci Sosyalist gruplarına içinde değerlendirmektedir. Liberal Refah çevreciliğine göre piyasa ekonomisi ve özel mülkiyet devlet tarafından kontrol edilmeli ve düzenlenmelidir. Kanunlar, merkezi planlama ve vergilendirme çevrenin korunması için gereklidir. Aydınlanmış bireyler toplumun ortak iyiliği için doğru yolu seçerler. Tüketici baskısının yanı sıra, parlamento temelinde çoğulcu demokrasi ve çeşitli baskı grupları önemlidir. Demokratik sosyalistler piyasa ekonomisine karşı olan yerelleşmiş sosyalizmin devlet eliyle kurulmasını ve yerel yönetimlerde halkın katılımını önermektedirler. Karma

ekonomi, parlamento yönetimi ve sıkı devlet kontrolleri önemlidir. Üretim kâr için değil ihtiyaçların karşılanması içindir. Devrimci sosyalistlere göre çevre sorunlarının nedeni kapitalizmdir, değişim içinse devrimci bir süreç gerekir. Devlet yerine topluluk yönetimine bir geçiş dönemi ile geçilmesini önerir. Yoksulluk ve toplumsal adalet sorunları ekolojik krizin bir parçasıdır.

3.3. Sınıflandırma Tablosu (ST)

Bu çalışma kapsamında Pepper'ın çevreci politik ekonomi farklılıklarını gösteren beşli modelinde eksik olan ve bu çalışmada incelenen toplumsal ekolojinin alternatif programı ÖB'yi referans alarak bir sınıflandırma geliştirildi, **ST**.

Çalışmanın birinci araştırma sorusunu cevaplayabilmek için ortaya konan ikinci soru olan "Çevreci eylemler toplumsal ekolojiye göre nasıl analiz edilir?-1" sorusuna cevap olarak Sınıflandırma Tablosu (ST) geliştirilmiştir. Mevcut toplum hareketler literatürünün ötesinde toplumsal ekolojinin toplumsal ve tahakküm temelli yaklaşımına uygun olarak, liberal çevrecilik, Marksizm ve derin ekoloji eleştirilerini ve alternatif ÖB sürecini gösteren bir model Janet Biehl'in ve Murray Bookchin'in başlıca çalışmalarına dayanarak üretildi¹⁰. Toplumsal ekolojik analizi mümkün kılan referans modelin daha etkili olabilmesi için O'Riordan'ın teknomerkeçilik-çevremerkeçilik ve Pepper'ın beşli çevreci politik düşünce sınıflandırmasından faydalanıldı. Pepper'ın tablosu toplumsal ekolojiyi içermiyordu, nihai olarak ST toplumsal ekoloji bakış açısından ve ÖB modeli referans alınarak altı temel yaklaşımı içeren bir analitik araca dönüştü. Altı temel yaklaşım **muhafazakâr, liberal-piyasa, refah-piyasa, demokratik sosyalist, devrimci sosyalist ve toplumsal ekolojiden** oluşmaktadır. Bu yaklaşımlar örgütlenme, çevre/doğa algısı, ekonomi-politika ve etkinlikler değişkenlerine bakış açılarıyla tabloda yer almaktadır. Buna göre herhangi bir çevre etkinliği tablodan analiz edilebilir. Örneğin bir doğa koruma projesi profesyonel bir çevre STK'sı, vahşi yaşam ağırlıklı bir doğa anlayışı, mevcut ekonomi-politik sisteme entegrasyon ve projecilik üzerinden değerlendirilir.

ST altı farklı yaklaşımı içeren ideal tiplere dayanan bir tablodur, sadece HES karşıtı etkinliklere değil tüm çevreci etkinlikleri analiz edebilir. ST analitik bir modeldir; doğal olarak

¹⁰ Biehl, Janet & Bookchin, Murray. 1998. *The Politics of Social Ecology: Libertarian Municipalism*. Montréal : Black Rose.

gelişime ve metodolojik testlere ihtiyaç duymaktadır. Özgünlüğü toplum ekolojinin referans modeli alınarak tüm çevreci yaklaşım ve etkinliklerin birlikte değerlendirilmesidir.

Çevreciliğin Ekonomi Politik Sınıflandırılması (Basitleştirilmiş Versiyon)						
	Geleneksel Muhafazalar	Liberal Piyasa	Liberal Refah	Demokratik Sosyalist	Devrimci Sosyalist	ÖB
ÇEVRE/DOĞA						
Sorun nedir?	Doğanın düzenin bozulması	Çevre sorunları, ancak nüfus ve teknoloji değil	Çevre sorunları, ancak nüfus ve teknoloji değil	Çevre sorunları, ancak nüfus ve teknoloji değil	Çevre sorunları, ancak nüfus ve teknoloji değil	Ekolojik kriz, toplum içi tahakkümlerden kaynaklanan doğanın tahakkümü
Çevre/Doğa nedir?	toplumun uyması gereken hiyerarşik düzen	doğal kaynak, güzellik, biyoçeşitlilik	doğal kaynak, güzellik, biyoçeşitlilik	doğal kaynak, güzellik, biyoçeşitlilik	doğal kaynak, güzellik, biyoçeşitlilik , hâkim olunması gereken doğa	toplumun ikinci doğa olarak parçası olduğu, özgürlüğe, farklılığa ve öznelliğe evrilen kümülâtif bir birikim.
GELİŞME, BİLİM & TEKNOLOJİ						
Ekonomik Düzen	endüstri karşıtlığı, özel mülkiyet	kapitalizm, serbest piyasa	devlet kontrolünde, planlı serbest piyasa	sıkı kontrol altında karma ekonomi	kapitalizmin reddi ve sosyalizm	mahalli belediye ekonomisi
Bilim & Teknoloji	endüstri karşıtlığı	bilim ve teknolojiye güven, ilerleme düşüncesi	bilim ve teknolojiye güven, ilerleme düşüncesi	bilim ve teknolojiye güven, ilerleme düşüncesi	bilim ve teknolojiye güven, ilerleme düşüncesi	bilim ve teknoloji ancak özgür bir toplumda ekolojik olur, tahakkümcü bir toplumda yıkıcıdır.
POLİTİKA						
Çözüm Nedir	hiyerarşik toplum yapısının devamı	liberal demokrasi ve serbest piyasa, özel girişimcilik	parlamentar demokrasi, merkezi planlama ve sıkı uygulamalar	parlamentar demokrasi, işçi sendikaları ve yerel demokrasi	devlet ve parlamento yerine işçi yönetimi	tahakkümsüz ve özgür bir toplumda yerel demokrasi ve ağ örgütlenmesi
Politik Özne	özel mülk sahibi ve aile üyesi	tüketici, girişimci	siyasi partiler, tüketiciler, STK üyesi	siyasi partiler ve sendikalar	ortak politik eylem, emek ve sendikalar	yerelde ekotoplulukların vatandaşları
ETKİNLİKLER						
Çevreci Eylem	hiyerarşik toplumsal düzen, hukuk mücadelesi	STK lobiciliği, tüketici kampanyaları, hukuk mücadelesi	STK lobiciliği ve protestoları, tüketici kampanyaları, oy verme, yargı mücadelesi	STK protestoları, oy verme, sendika eylemleri, hukuk mücadelesi	sendika eylemleri ve protestolar	yerelde ekotopluluk vatandaşlarının etkinlikleri

4. Alan Çalışması

Bu bölümde birinci araştırma sorusuna cevap vermek üzere, ikinci araştırma sorusunun cevabı olan ST'nin alanda uygulanışı incelenecektir.

Küçük Ölçekli Hidroelektrik Santraller (HES) 2007 itibarıyla Türkiye'nin gündemine girdi, ülke çapında mümkün olan tüm bölgelerde dereler üzerinde yaklaşık iki bin HES inşaatı planlandı. Ülkenin enerji güvenliği politikası gereği petrol ve doğalgaz ithalatını azaltmak ve mevcut ülke içi doğal kaynakları enerji üretiminde kullanmak için hem enerji temininde hem de yeni pazarların oluşturulmasıyla ekonominin büyümesinde rüzgâr, güneş, kömür, su ve nükleer enerji santralleri gündeme geldi. Bu süreçte en çok tepki çeken HESler oldu, zira iki bin HES inşaatı ülke coğrafyasına dağılmış halde çoğu kırsal bölgede yerel halkın geçimini ve yaşamını tehdit etti. Buna karşı çoğu yerde yerel halk geçici örgütlenmeler oluşturdu ya da mevcut yerel ÇSTKlar üzerinden çeşitli eylemler organize etti ve gündeme geldi (Hamsici 2010). Diğer yerlerde de tepki çekmedi ya da yerel halk HES'i rant talebiyle kendisi yapmak istedi.

Alan seçiminde ST'nin farklılıklarının ve benzerliklerinin gösteriminin yanı sıra Türkiye'deki HES karşıtlığının dinamik, çeşitli ve aktif olması önemliydi. Bu nedenle Karadeniz Bölgesi'nde kıyıda ve iç bölgede, farklı organizasyonların düzenlediği ve farklı çözüm önerileri ortaya koyan üç alan seçildi. Seçim sürecinde araştırmanın kuramsal çalışmasıyla paralel olarak yürüyen HES karşıtı hareketlerin geleneksel ve sosyal medyadan takibi neticesinde öne çıkan üç alan ve bu alanlardaki önemli aktörler belirlendi.

Aksu Vadisi, Düzce ve Sakarya illeri arasında yer alan farklı etnik grupların yaşadığı köylerden oluşur. Genellikle muhafazakâr olan ve HES karşıtı hareketi oluşturan yerel halk ilk defa protestolara katılmış ve bir birlik oluşturmuştur. Artvin'de Yeşil Artvin Derneği yerel bir çevre STKsı olarak il merkezinde esnaf ve akademisyen ağırlıklı yapısıyla HES öncesi ama benzer bir doğa koruma sorunu, maden inşaatlarına karşı mücadele için kurulmuştur. Rize ve Artvin'in Karadeniz kıyısındaki yerleşim birimleri denize paralel ve yan yana vadilerde derelerin yanında yer alırlar ve HES inşaatları hem geçimlerini hem de yaşadıkları yerleşimleri tehdit edince yerel halk, Samsun'dan Artvin'e kadar her bir vadiye Derelerin Kardeşliği Platformları aracılığıyla ve bölgesel ölçekte ortaklaşa hareket etmeye başlamıştır.

ST üç alanda 2011 yılı içinde, yüz yüze görüşmeler aracılığıyla uygulandı. Toplam yirmi yedi görüşmenin her biri bir ila üç saat arasında sürdü. Derinlemesine görüşmeler sırasında

ST'nin kavramları, farklılıkları ve politik ekonomi modeli görüşme süresince HES karşıtı hareketin niteliği ve görüşmecilerin deneyimleri üzerinden değerlendirildi.

Yeşil Artvin Derneği / Artvin

YAD-Artvin Görüşmelerinde ST sonucu		
	Liberal Refah Çevreciliği	Toplumsal Ekoloji
Çevre-Doğa	Biyçeşitlilik olarak çevre. Çevre sorunları toplumsal tahakkümle ilişkili değil	
Ekonomi-Bilim&Teknoloji	Bilim ve teknoloji çevre sorunlarını çözebilir, mevcut sistem eleştirilmiyor	
Politika	Yerel STK yapısı, orta sınıftan üyeler. Bazı üyeler yerel halka güvensizliği vurguluyor ve mevcut siyasi partileri, merkezi planlamayı ve sıkı devlet kontrolü ve düzenlemeleri savunuyor	Bazı üyeler "yerel halk korur" diyerek yereli destekliyor, liberal-piyasa çevreciliğinin ulusal ÇSTKlar çerçevesinde güçlü eleştirisi. Su kıtlığı ve maden inşaatı gibi yerel topluluğun sorunları üzerinden etkinlik. Yerel harekette siyasi partilerin egemenliğine direnme
Etkinlikler	Yasal mücadele, protestolar, geleneksel ÇSTK etkinlikleri	Bilgilendirme Toplantıları

Aksu Vadisi Birliği / Düzce-Sakarya

Aksu Vadisi-Düzce Görüşmelerinde ST sonucu		
	Liberal Refah Çevreciliği	Toplumsal Ekoloji
Çevre-Doğa	Doğal kaynak olarak çevre, kendi vadilerindeki HES'e karşı çıkış	
Ekonomi-Bilim&Teknoloji	Bilim ve teknoloji, planlama ve düzenlemeler çevre sorunlarını çözebilir, mevcut sistem eleştirilmiyor	
Politika	Mevcut siyasi partilerin desteklenmesi. Sorun su konusuyla sınırlı, diğer topluluk konularıyla ilişkili değil.	Aşağıdan yukarıya, yerel, geçici örgütlenme. Doğrudan vatandaş katılımı. Liberal piyasa çevreciliğinin ulusal ÇSTK çerçevesinde eleştirisi, su konusu

		politik evren oluşturuyor
Etkinlikler	Yasal mücadele, lobicilik	Bilgilendirme Toplantıları

DEKAP / Kuzeydoğu Karadeniz Kıyısı

Doğu Karadeniz Kıyısı-Görüşmelerinde ST sonucu		
	Liberal Refah Çevreciliği	Toplumsal Ekoloji
Çevre-Doğa	Çevre sorunları söylemi, ama ekolojik kriz değil	"Yaşam Alanı" olarak doğa
Ekonomi- Bilim& Teknoloji	Bilim ve teknolojiye güven, ekonominin büyümesi ile doğa koruma ve refahı paylaşım birlikte mümkün olabilir.	Daha yerel ekonomi, mevcut sistemin eleştirisi
Politika	Mevcut siyasi partilerin desteklenmesi. Sorun su konusuyla sınırlı, diğer topluluk konularıyla ilişkili değil.	Aşağıdan yukarıya, yerel-bölgesel geçici örgütlenme. Doğrudan vatandaş katılımı, parlamenter sisteme güvensizlik, liberal-piyasa çevreciliğinin güçlü eleştirisi, "yaşam savunusu" söylemi..
Etkinlikler	Yasal mücadele	Bilgilendirme Toplantıları, platform toplantıları

5. Değerlendirme

Çalışmada Türkiye’de HESlere karşı yükselen yereldeki yaygın çevre hareketlerin, Toplumsal Ekoloji çerçevesinden etkinlikler, örgütlenme, politika ve çevre konularına yaklaşımları açısından bütüncül analizinin yapılması amaçlanmıştır. Türkiye’de Bergama Altın Madenine karşı yerelde ve doğrudan vatandaş katılımına karşı gelişen hareketten (Kadirbeyoğlu 2010, Konak 2004) sonra ilk kez ve yaygın bir yerel çevreci/doğacı hareket gelişmektedir. Geleneksel kentli, profesyonel, lobici, ılımlı, uzlaşmacı ve biyoçeşitlilik odaklı çevrecilikten farklı olarak yerelde, doğrudan vatandaş katılımına dayanan, çevreyi “bir yaşam alanı” olarak savunan ve toplumdaki ayırmayan, yatay örgütlenen bir harekete dönüşüm saptanmaktadır.

Birinci araştırma sorusuna “HES karşıtı hareket toplumsal ekolojiye göre nasıl analiz edilir?” cevap verebilmek için ikinci soru “Çevreci hareketler toplumsal ekoloji çerçevesinden nasıl analiz edilir?” ortaya kondu. İkinci soruya cevap olarak Toplumsal Ekoloji’nin politik

programının temel alınarak çevreci ekonomi politik farklılıkları gösteren Sınıflandırma Tablosu (ST) geliştirildi. ST kullanılarak gerçekleştirilen alan çalışmasının sonuçlarıyla çalışmanın birinci araştırma sorusu cevaplanmıştır.

Türkiye’de HES karşıtı yerel hareketin yaygın ve güçlü olduğu Karadeniz Bölgesi için üç alan farklılıkları ve benzerlikleri ile ST’nin uygulanabilmesi için seçilmiştir. Artvin’de yerel ÇSTK, Düzce’de birlik ve Doğu Karadeniz Kıyısında yerel ve bölgesel platformlar incelenmiştir. Artvin’de yerel ÇSTK esnaf ve üniversitedeki geçici akademisyenlere dayanan üye yapısıyla liberal refah çevreciliği özellikleri göstermekte; devletin gerekli düzenlemeleri ve planlamayı yapmasını talep etmektedir. Yerel halkın kendi kararlarını vermesini desteklemekle birlikte geleneksel çevreciliği tercih etmekte ancak şirketleşen ulusal ÇSTKları liberal piyasa çevreciliği temelinde eleştirmektedir. Düzce/Aksu Vadisi’nde birlik, geleneksel olarak muhafazakâr olan ve ilk kez toplumsal eylemlere katılan vatandaşların oluşturduğu gönüllü ve geçici bir yapıdır. Liberal refah çevreciliğine ait ÇSTK yapısının dışında, doğrudan halkın katılımına dayanan yatay ve anti-hiyerarşik bir yapı oluşturulmuştur. Yatay, vatandaşa dayalı örgütlenme ve karar verme süreçlerine doğrudan katılım talepleri liberal refah çevreciliğinin sınırlarının toplumsal ekoloji yönünde zorlanmasıdır. Doğu Karadeniz Kıyısındaki platformlar ise hem yerel hem bölgesel ölçekte örgütlenmektedir. Yatay, doğrudan vatandaş katılımına dayalı ve aşağıdan yukarıya örgütlenme aracılığıyla bazen su ve çevre konularının dışında karar alma süreçlerine katılım talep etmektedir. HESler sonrasında da sürebilecek yapısı ve çevreci mücadelenin “yaşam savunusuna” dönüşmesi toplumsal ekolojinin özelliklerine uyumu göstermektedir.

Çalışmanın araştırma sorularına daha yetkin cevaplar geliştirebilmek adına Karadeniz Bölgesi dışındaki HES karşıtı hareketin, nükleer ve termik santral karşıtı etkinliklerin incelenmesi gerekmektedir. Ayrıca, bu çalışmanın devamında yerel hareketlerin karşı çıktığı merkezi, geleneksel, profesyonel ve lobici ulusal ÇSTKlara ve şirketlere dayanan liberal piyasa/refah çevreciliğinin analizinin yapılması gerekmektedir. Türkiye çevreciliğinin analizinin tamamlanması için tarihsel gelişimin ST çerçevesinde analiz edilebileceği sözel tarih çalışması ve derinlemesine görüşmeler gerekmektedir.

6. Kaynaklar

Biehl, Janet & Bookchin, Murray. 1998. *The Politics of Social Ecology: Libertarian Municipalism*. Montréal : Black Rose.

Bookchin, Murray. 1999b. *Kentsiz Kentleşme: Yurttaşlığın Yükselişi ve Çöküşü* (Urbanization Without Cities The Rise and Decline of Citizenship). Translated by Burak Özyalçın. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Bookchin, Murray. 1999c. *Toplumunu Yeniden Kurmak* (Remaking Society). Translated by Kaya Şahin. İstanbul: Metis.

Bookchin, Murray. 1996a. *Ekolojik Bir Topluma Doğru* (Toward an Ecological Society). Translated by Abdullah Yılmaz. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Bookchin, Murray. 1996b. *Toplumsal Ekolojinin Felsefesi: Diyalektik Doğalcılık Üzerine Denemeler* (The Philosophy of Social Ecology - Essays on Dialectical Naturalism). Translated by Rahmi G. Öğdül. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Bookchin, Murray. 1992. "Libertarian Municipalism: An Overview." *Society & Nature*, 1(1).

Bookchin, Murray. 1991. *The Ecology of Freedom: The Emergence and Dissolution of Hierarchy*. Montreal: Black Rose Books.

Clark, John. 2009. "On Biehl's defence of Bookchin's Immanent Dialectic", *Capitalism Nature Socialism* 20(1):125-29.

Cochrane, Regina M. 1998. *Feminism, Ecology and Negative Dialectics: Towards a Feminist Green Political Theory*. Unpublished PhD Thesis. York University, Toronto, Ontario.

Dobson, Andrew. 2003. *Citizenship and Environment*. Oxford: Oxford University Press.

Fotopoulos, Takis "Direct and Economic Democracy in Ancient Athens and its Significance Today." Retrieved June 6, 2010. (http://www.inclusivedemocracy.org/dn/vol1/fotopoulos_athens.htm).

Fotopoulos, Takis. 1993. "The Economic Foundations of an Ecological Society". *Society & Nature*. 1(3).

Gundersen, Adolf G. 1998. "Bookchin's Ecomunity as Ecotopia: A Constructive Critique",

in Andrew Light ed. *Social Ecology after Bookchin*. New York: Guilford Press, pp 192-210.

Hamsici, Mahmut. 2010. *Dereler ve İsyandar*. Istanbul: Nota Bene.

Hay, Peter. 2002. *Main Currents in Western Environmental Thought*. Bloomington, IN:Indiana University Press.

Kadirbeyoğlu, Zeynep. 2010. "Yerel Direniş ve Değişim: Bergama Örneđi", in Emet Deđirmenci ed. *Kadınlar Ekolojik Dönüşümde*. Istanbul: Yeni İnsan Yayınevi.

Konak, Nahide. 2004. *Local Environmental Struggles, Environmental Injustice and Frame Construction: The Case of Bergama, Turkey*. Unpublished PhD. Thesis. Submitted to Department of Sociology and Anthropology. Northeastern University, Boston, U.S.A

Neuman, W. Lawrence. 2006. *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches*. Boston: Pearson.

Pepper, David. 1993 *Eco-Socialism: From Deep Ecology to Social Justice*. NY:Routledge.

Plumwood, Val. 1993. *Feminism and the Mastery of Nature*. NY:Routledge.